

Дьяков О. О.,
курсант
факультету підготовки фахівців для
підрозділів превентивної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Мітусова К. С.,
викладач кафедри
цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

БАНКІВСЬКА ПЛАТІЖНА КАРТКА, ЯК ОБ'ЄКТ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

Об'єктом цивільних правовідносин є матеріальні та нематеріальні блага, з приводу яких виникають цивільні правовідносини та процес створення цих благ. Основним критерієм «об'єкта цивільних правовідносин» є його мобільність, тобто можливість вільного відчуження або переходу від однієї особи до іншої в порядку спадкування за законом чи у спадщину або в інший спосіб, якщо вони не вилучені з цивільного обороту, або не обмежені в обігу, або не можуть бути відокремлені від фізичної чи юридичної особи.

Щодо законності безготівкових грошей у теорії цивільного права йдеться давня дискусія, однозначного висновку вчені досі не дійшли. Існують дві протилежні думки:

- одна полягає в тому, що це не просто звернення до банку.
- інші представники мають право власності на безготівкові кошти, що належать клієнту (на його ім'я якого відкрито рахунок).

Першим кроком до припинення існуючих дебатів є визначення концепції безготівкових грошей як об'єкта цивільних прав.

Щоб досягти поставленої мети, треба застосовувати правила тлумачення, з яких, як це прийнято в правових текстах, повинен починатися аналіз змісту будь-якого поняття. Цей процес не потребує доказів, оскільки мислення та мова нероздільні. Загалом ці правила можна сформулювати таким чином: якщо закон чи положення не визначають значення термінів, які використовуються в правилах, так чи інакше, їм надається значення, яке вони мають у певній галузі знань або в повсякденній літературі.

Прямого визначення безготівкових грошей в українському законодавстві немає. Оприлюднені фінансистами та економістами терміни вони стосуються переважно термінових активів, що зберігаються на банківських рахунках, виданих фізичним або юридичним особам. Це процес, за допомогою якого банківська система переводить безготівкові гроші з готівки і навпаки.

Хоча ці поняття формують лише загальне уявлення про безготівкові гроші, вони дозволяють виділити деякі їх особливості:

- це форма фінансування, поряд із готівкою;
- їх можна вільно перевести в готівку і навпаки;
- ця трансформація відбулася лише за допомогою банківської системи;
- безготівкові гроші вносяться на банківські рахунки, відкриті на ім'я фізичних або юридичних осіб.

Використання системного методу тлумачення дозволяє скоротити поняття безготівкових грошей. Таким чином, на основі аналізу законодавства України можна зробити висновок, що поняття безготівкових грошей виражається через поняття грошей, а останні через поняття «гроші». Відповідно до останнього ч. 5 ст. 2 Закону України «Про банки і банківську діяльність» [3] слід розуміти операції в національній або іноземній валюті чи її еквіваленті. Виходячи з вищесказаного, можна винести поняття грошей, яке часто вживається законодавцем і є узагальнюючим по відношенню до безготівкових грошей.

Підтвердження зробленого висновку знаходимо й у ст. 192, ст. 1046 ЦК України, де терміни «гроші» та «грошові кошти» використані як тотожні.

Зважаючи на те, що кошти, відповідно до ст. 3 Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» [4], буває готівкова і безготівкова форми, тоді ці форми є характеристиками грошового капіталу. Крім того, негрошові кошти, відповідно до цього положення, знаходяться у вигляді записів на рахунках в установах банків.

Отже, безготівкові – це гроші у вигляді записів на банківських рахунках. Таке уявлення дозволяє визначити їх місце в системі об'єктів цивільного права. Поряд з грошима у вигляді банкнот і монет вони входять в загальне поняття грошей.

Але таке поняття все одно має бути зрозумілим, оскільки записи на рахунку не є власними грошима. По суті, банківський рахунок – це спосіб контролю за рухом грошей клієнта і виконанням банком своїх договірних зобов'язань перед ним. Це бухгалтерський документ, одиниця обліку, яка використовується банками для обліку виконання банківських рахунків з урахуванням права клієнта на вимогу банку про отримання коштів за типом банківського рахунку [5].

Отже, банківський рахунок є способом обліку (виміру), способом контролю, обліковим документом, а записи на цих рахунках є лише частиною обліку чи контролю, способом ведення. Цей висновок також підтверджується наведеними вище результатами лінгвістичного тлумачення.

3. Дослідження змісту ст. 3 Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» дозволяє зробити висновок, що вирази «готівкова форма» та «безготівкова форма» використовуються законодавцем для позначення двох альтернативних форм існування грошей. Подібного висновку ми приходимо, звертаючись до правил використання в логіці.

Такі поняття називаються суперечливими (контрадикторними) і являють собою дихотомічну пару. Іншими словами, законодавець розділив усі форми існування грошей на дві взаємовиключні групи. Вони можуть бути як готівковими, так і безготівковими.

Розглянемо те, що банківський рахунок – це спосіб (засіб) обліку, спосіб контролю, бухгалтерський документ, про що вже йшлося вище, записи на таких рахунках є оглядом змін правових вимог (активів) і відповідних зобов'язань (пасивів) у відносинах між банком і клієнтом. Власне кажучи, правові вимоги клієнта та зобов'язання банку еквівалентні правам у натуральній формі, які визначені та занесені у вигляді записів на банківський рахунок. Точніше, фіксується вартість таких вимог клієнтів і зобов'язань банку.

Зроблений висновок узгоджується з наведеними вище результатами тлумачення терміна «безготівкові гроші». Зокрема, ним позначаються об'єктами цивільних прав, які разом з готівкою є одним із видів грошей. Їх можна вільно трансформувати в готівку і навпаки. Така трансформація відбувається за допомогою банківської системи, а тому банки її фіксують за допомогою записів на банківських рахунках, відкритих на ім'я клієнта. Безготівкові гроші не є річчю, на відміну від готівки, яка визнається річчю.

Таким чином, безготівкові гроші (готівка) є правовою вимогою клієнта, а зобов'язанням банку відповідають права, які визначаються та обліковуються записами на рахунках у банках.

Список використаних джерел:

1. Безготівкові гроші – це що таке, і як вони працюють? Все про все: сайт. URL: <http://hair2014.ru/bezgotivkovi-groshi-tse-shho-take-i-yak-vony-pratsuyut/>
2. Про банки і банківську діяльність: закон України. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 5-6. Ст. 30.
3. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні: закон України. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 29. Ст. 137.
4. Банківський сет. Discovered: гроші, банки, страхування, економіка та бізнес: сайт. URL: <http://discovered.com.ua/glossary/bankovskij-schet/>
5. Постанова Судових палат у цивільних та господарських справах Верховного Суду України від 06.04.2016 р. Верховний Суд України: офіційний веб-сайт. URL: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/395E8278AA315356C2257F8F00431B6B](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/395E8278AA315356C2257F8F00431B6B).